

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב"ה

תיק 1063501/2

בבית הדין הרבני האזורי אשדוד

לפני כבוד הדיינים:

הרב משה אמסלם – אב"ד, הרב יצחק רבינוביץ, הרב שמואל צבי פריד

התובע: פלוני (ע"י ב"כ עו"ד יגאל בן חיים)

נגד

הנתבעת: פלונית (ע"י ב"כ עו"ד רויטל פאשה)

הנדון: חשש מביטול נישואין כאונס במתנת דירה; חלוקת דירה שנרכשה ושופצה בהשקעה עודפת של הבעל וחלוקת הוצאות הכשרת חריגת בנייה

פסק דין

רקע ועובדות

הצדדים נישאו זל"ז ביום י"ט במרחשוון תשע"ד (23.10.13) ולהם ילדה משותפת ילידת כ"ח במרחשוון תשע"ה (21.11.14).

בתאריך א' בתמוז תשע"ד (29.6.14) קנו הצדדים דירה באשדוד במחיר 975,000 ש"ח. הצדדים נפרדו בתאריך ט' בטבת תשע"ו (21.12.15) והתגרשו בתאריך כ' בטבת תשע"ז (18.1.17).

בתאריך א' באייר תשע"ו (9.5.16) נפסקו בבית הדין מזונות זמניים בסך 2,400 ש"ח אשר כללו דמי מזונות ומחצית הוצאות חינוך.

ביום כ' בתמוז תשע"ו (26.7.16) התקיים דיון בבית הדין ובו נערכה התמחרות שבה זכתה האישה בדירה בסך 1,190,000 ש"ח, תוך שהיא מקבלת עליה את חוב המשכנתה ומתחייבת לשלם מחצית מהסכום האמור (לאחר ניכוי המשכנתה) לבעל.

בהחלטה מיום כ"ה תמוז תשע"ו (31.7.16) החליט בית הדין:

"בית הדין מאשר את זכיית האישה בהתמחרות בסכום של 1,190,000 ש"ח.

בהתאם לאמור, הדירה הנ"ל תועבר אגב גירושין על שם האישה. תמורת הנ"ל תשלם האישה לבעל מחצית מהסכום הנ"ל לאחר קיזוז חוב המשכנתה וזאת בתוך שישים יום ממועד קבלת החלטה זו."

בתאריך כ"ז בכסלו תשע"ז (27.12.16) הוגשו תצהירים מטעם הבעל, האם והאחות.

לאחר חילופי דברים והאשמות בנושאים שונים ובהם ניסוח הסכם המכר, תשלום המשכנתה עד הסכם המכר, תשלום חובות משותפים, חלוקת המיטלטלין ועוד, בעקבות הדיון מתאריך י"ט באייר תשע"ז (15.5.17) הוסכם בין הצדדים על סילוק התביעות ההדדיות (הכוללים חובות לאחות הבעל, איזון זכויות וכיסוי חוב משותף) פרט לשלוש תביעות כדלקמן: חלוקת הדירה, הלוואה מאם הבעל ומזונות הקטינה, אשר לגביהן הוסכם כי יוגשו סיכומים ובית הדין יחליט.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

במסגרת המשא ומתן שניהלו הצדדים ולאחר שהועברו כל המסמכים מצד לצד הוסכם על הצדדים כדלקמן:

1. לסילוק מלא וסופי של כלל הטענות בעניינים כדלקמן:

- א. חוב כלפי אחות הבעל בסך 110,000 ש"ח (55,000 ש"ח כל צד).
- ב. כל הזכויות הסוציאליות של מי מהצדדים לרבות קרנות השתלמות, פיצויים, זכויות פנסיה וכיוצ"ב.
- ג. כיסוי החוב בחשבון המשותף בבנק אוצר החייל לרבות כרטיסי אשראי והתחשבנות הצדדים בעניין העו"ש. ולרבות תשלומי לימודי האישה והטסט לרכב.

הגיעו הצדדים לידי הסדר לפיו תעביר האישה לידי הבעל סך של 29,000 ש"ח אשר יש בהם כאמור להוות איזון של כלל הזכויות שעל הבעל להעביר לידיה מכוח זכויותיו הסוציאליות, כמפורט בסעיף ב' לעיל, ושל העברת הסך של 55,000 ש"ח בגין חלקה של האישה לידי הבעל וכן סגירת כל טענות הצדדים בקשר לחשבון העו"ש והתנהלותו.

2. הסכום האמור לעיל (29,000 ש"ח) יועברו לידי הבעל על ידי האישה בתוך ארבעים וחמישה יום מיום אישורו של הסדר זה על ידי בית הדין.

3. באשר לרכיבים כדלקמן מוסכם על הצדדים כי יוגשו סיכומים לבית הדין הנכבד ובית הדין יכריע בהם:

א. טענת הבעל לאיזון לא שווה ביחס לדירת המגורים לאור כספים שהביא לפני הנישואין.

ב. טענת הבעל בדבר חוב הצדדים לאימו בסך 21,500 ש"ח.

ג. מזונות ומדורה של הקטינה.

ההסכם קיבל בבית הדין תוקף של פס"ד לסעיפים 2,1 ביום ה' בתמוז תשע"ז (29.6.17).

בהתאם להחלטת בית הדין על הגשת סיכומים בנושאים הנ"ל התקבלו בבית הדין סיכומי האיש בתאריך כ"ג בתמוז תשע"ז (17.7.17) וסיכומי האישה בתאריך י"ג באלול תשע"ז (4.9.17). תגובת הבעל לסיכומים הוגשה בתאריך כ"ו באלול תשע"ז (17.9.17).

בהמשך התקיים דיון נוסף בתביעתה של האישה מהבעל להשתתף עימה בהוצאות היתר בנייה לחריגה שביצעו בנכס המשותף, שכאמור לעיל האישה רכשה את חלקו של הבעל בדירה.

נסכם בקצרה את עיקרי טענות הצדדים:

טענות האיש

א. חלוקת הדירה שלא באופן שוויוני או החזר כספים שהושקעו בה

הבעל טוען כי השקיע בקניית הדירה יותר מהאישה ומבקש שבית הדין יורה על החזר הכספים העודפים מעבר למה שהשקיעה האישה – סך של 166,000 ש"ח.

יצוין כי הבעל כבר קיבל במחצית חלקו בדירה גם מחצית דמי השקעתו האישית בנכס, וכל תביעתו היא אך ורק על מחצית דמי ההשקעה שנתרה ביד האישה דהיינו סך של 83,000 ש"ח.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

בתחילה טען הבעל שלפני פירוק השיתוף בנכס יש להחזיר לכל אחד את דמי השקעתו. לאחר מכן שינה הבעל (על ידי בא כוחו) את גרסתו וטען לאיזון לא שווה בדירת הצדדים מכוח סעיף 8 לחוק יחסי ממון.

לפי סעיף 8 (2) לחוק יחסי ממון ניתנה לבית הדין סמכות לפסוק לפי שיקול דעתו חלוקה לא שוויונית בהתאם לנסיבות.

לדעתו הנתונים דלקמן מצדיקים חלוקה לא שוויונית: א. תקופת נישואין קצרה שגם בראשיתה ידעו הצדדים פירוד ואף לנו כל צד בבית הוריו. ב. כוונת אי-שיתוף מצד האישה שאת הרכב הרשום על שמה לא הכניסה לקופה המשותפת.

ב. החזר הלוואה

הבעל תובע מהאישה לשאת עימו בהחזר הלוואה לאם הבעל בסך 21,500 ש"ח שניתנו במזומן. טענה זו נשענת על עדות האם בבית הדין ועל תחשיב קניית הדירה.

לטענתו לצורך מימון הדירה הביא הבעל מכספו טרם נישואיו סך 214,243 ש"ח, הצדדים נטלו משכנתה בסך 585,000 ש"ח, הלוואה משותפת בסך 50,000 ש"ח וכספי החתונה. כספי האישה הסתכמו בסך 48,000 ש"ח בלבד. את הפרש היתרה בסך 21,500 ש"ח נתנה אימו של הבעל.

לצורך שיפוזן הדירה נטלו הצדדים הלוואה מאחות הבעל בסך 30,000 ש"ח. מעבר לכך נתנה האחות הנ"ל לצדדים 80,000 ש"ח במזומן לסילוק חובות.

ג. הוצאות היתר בנייה

האישה ידעה על חריגת הבנייה בעת רכישת הנכס, ואין על הבעל כל חיוב לשאת בהוצאות הכשרת חריגת הבנייה.

טענות האישה

א. חלוקת הנכס על פי הרישום

אין ללכת כלל לפי ההשקעה אלא רק לפי הרישום. הדירה הייתה רשומה על שם שני הצדדים בחלקים שווים, התביעה היא לפירוק שיתוף, לפיכך על פי הרישום לכל אחד חלק שווה בה וכך עליה להתחלק על פי ההלכה והחוק.

בתגובה לטענת האיש כי על פי סעיף 8 (2) לחוק יחסי ממון יש לאזן את הרכוש שלא בחלקים שווים טוענת האישה, כי אין בתיק נסיבות מיוחדות המוגדרות בחוק כדי להפקיע את הזכות לאיזון שווה בין הצדדים. יתרה מכך, על פי האמור לעיל פירוק השיתוף אינו מחמת חוק איזון משאבים ויש ללכת אחר הרישום גרידא.

עוד מוכיחה האישה כי כוונת האיש הייתה לשיתוף האישה בדירה מהעובדה שהאיש ניסה להחתים את האישה טרם הנישואין על הסכם הממון והאישה סירבה לכך. עצם סירובה לחתום על הסכם ממון מורה על הכנסת ההשקעה לשיתוף.

עוד טוענת האישה לשיתוף מעצם עובדת קניית הדירה על ידי הלוואה משותפת.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

באשר לגוף טענת האיש על השקעתו הגדולה יותר מההון העצמי שהובא לנכס, טוענת האישה כי שקלול משכורות הצדדים ועזרת אם האישה בטיפול הילדה עולות לאותו סכום שהביא הבעל טרם נישואיו, כ־150,000 ש"ח.

ב. הכחשת הטענה בדבר הלוואה מאם הבעל

בדבר הטענה על הלוואת אם הבעל – האישה מכחישה את קבלת ההלוואה הנ"ל ומערערת על אמינותה.

לדבריה, אין להביא ראיה מהפקדות מזומנים לחשבון המשותף, בכמה פעמים, באשר לא מצוין שם המפקיד.

אין מסמך כלשהו המאשר את הלוואה שהאישה חתומה עליו.

על פי חישובה לא היה צורך בהלוואה נוספת עבור התשלום כאשר הדירה נרכשה בסכום של 975,000 ש"ח, מתוכם: 585,000 ש"ח משכנתה; 264,000 ש"ח הון עצמי ו־35,000 ש"ח מתנות חתונה; 50,000 ש"ח לקחו הצדדים בהלוואה משותפת מהבנק ואת היתרה שילמו הצדדים מחסכונותיהם ממשכורתם (בעקבות מגוריהם בבית הוריה) שהגיעו לסכום של מעל 100,000 ש"ח.

ג. הוצאות היתר בנייה

יש לחייב את הבעל לשלם מחצית מההוצאות הנדרשות לשם קבלת היתר לחריגת הבנייה שביצעו הצדדים, וזאת עקב אי־ידיעתה על חריגת הבנייה אשר ביצע האיש לבדו בזמן היותה בבית הוריה לאחר לידה. כשם שאם היו מוכרים את הדירה לצד ג' הייתה מוטלת עליהם החובה לתקן את חריגת הבנייה, כך יש להטיל גם על האיש את חובת ההשתתפות במחצית ההוצאות הנדרשות לשם הכשרת חריגת הבנייה.

דיון והכרעה

הדירה

בדין ודברים העלו הצדדים טענותיהם לגבי מידת ההשקעה של כל צד בדירה המשותפת. בין היתר התעורר ויכוח עקרוני בין הצדדים אם יש להתחשב במידת ההשקעה של כל צד או לחלק שווי הדירה בחלקים שווים לפי הרישום בטאבו. האישה מעוניינת שחלוקת הדירה תהיה בחלקים שווים כפי הרישום בטאבו, ואילו האיש מעוניין שהחלוקה תהיה לפי ההשקעה של כל אחד בדירה היות שלדבריו הוא השקיע יותר ממנה.

על פי הנתונים שהוצגו בתיק הדירה נקנתה במחיר של 975,000 ש"ח בתשלומים כדלקמן:

כ"ח בכסלו תשע"ד (1.12.13) – 98,000 ש"ח – צ'ק בנקאי מחשבון הבעל;

ז' באדר ב' תשע"ד (9.3.14) – 528,554 ש"ח – על פי מכתב כוונות;

כ"ד באדר ב' תשע"ד (26.3.14) – 56,446 ש"ח – העברה בנקאית;

כ"ה באדר ב' תשע"ד (27.3.14) – 194,000 ש"ח – העברה בנקאית;

א' בתמוז תשע"ד (29.6.14) – 98,000 ש"ח – צ'ק בנקאי.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

סה"כ: 975,000 ש"ח.

מקורות התשלום: 585,000 ש"ח – משכנתה; 50,000 ש"ח מוסכם כי נלקחו כהלוואה מבנק ו־35,000 ש"ח מתנות חתונה. כך מוסכם כי סך של 670,000 ש"ח שהם כ־69% ממחיר קניית הדירה שולמו מכספים משותפים.

היתרה בסך 305,000 ש"ח, שהם כ־31%, מקורה הון עצמי. מתוכו מוסכם כי האישה הביאה ביום כ"ד באדר תשע"ד (24.2.14) 48,000 ש"ח. יתרת הסכום – 257,000 ש"ח שנויה במחלוקת:

הבעל טוען כי נתן 214,243 ש"ח מכספו שלפני הנישואין (על פי תצהיר שהוגש ביום 27.12.16 – 190,000 ש"ח כספים לפני הנישואין ו־24,243 ש"ח מענק מהצבא). כן טוען הבעל שלווה מאימו סך של 21,500 ש"ח שניתנו בשלוש 'פעילות': 1,700 ש"ח ביום ג' באדר תשע"ד (3.2.14); 10,000 ש"ח ביום כ"ג בניסן תשע"ד (23.4.14) ו־9,800 ש"ח ביום כ"ד באדר תשע"ד (24.2.14) – הפקדות מזומן לחשבון הבנק.

האישה מכחישה. לטענתה הכספים שולמו ממשכורות הצדדים, כאשר לטענתה היה ביכולתם לחסוך ממשכורתם זאת בעקבות מגוריהם המשותפים אצל הוריה לאחר הנישואין וטיפול בני משפחתה בילדה בזמן עבודתם.

לאחר הרכישה שיפצו הצדדים את הדירה בסך לא ידוע. לצורך השיפוץ לקחו הלוואה מאחות הבעל בסך 30,000 ש"ח. והיתרה שולמה ממשכורתם המשותפת בזמן ששהו אצל אם האישה. לטענת הבעל המשכורות היוו את ההון העצמי לדירה.

לעניין מידת ההשקעה העודפת שלה טוען האיש מובהר כי מאחר שרשם את הדירה על שם שני בני הזוג בחלקים שווים הרי שדין הרישום כמתנה, זו – אינה חוזרת מאחר שהאישה לא הוכרזה 'מורדת' – ראה בפס"ד תיק 956318/1.

בעניין טענת האיש לחלוקה לא שוויונית מחמת נסיבות מיוחדות לפי חוק יחסי ממון מובהר כי חלוקת הדירה נעשת בהתאם לרישום על פי חלוקת שותפים ולא מחמת חוק איזון משאבים. לכן גם אם הייתה השקעה עודפת מצד הבעל בסכום קניית הדירה על הצדדים לחלוק את הדירה על פי הרישום (ועיין בפד"ר י" עמ' 331).

אומנם בכמה מקורות מצינו שהרישום הנעשה בלשכות רישום המקרקעין אינו מורה בהכרח על בעלות – עיין ערוך השולחן (חושן משפט סימן ס סעיף כא וכן סימן סב סעיף ו), ערך שי (חושן משפט סימן ס סעיף יב), עזר משפט (לגאון רבי אליעזר גולדשמידט זצ"ל, סימן יא במסקנותיו בסעיף ב ובסעיף ז' 4) ועוד. אולם בפסקי דין רבים מצינו פסיקה ענפה שיש לקבוע בעלות על פי הרישום מהטעמים דלהלן:

א. על פי החוק הרישום קובע את הבעלות ויוצר את הקניין

כל האמור במקורות הנ"ל נאמר ביחס למקומות שבהם הרישום משמש ראיה בלבד, אבל בארץ, בזמננו, החוק קובע שדווקא הרישום הוא קובע את הבעלות ואת הקניין, כמבואר בסעיף 7 לחוק המקרקעין, תשכ"ט – 1969:

"(א) עסקה במקרקעין טעונה רישום; העסקה נגמרת ברישום, ורואים את השעה שבה אישר הרשם את העסקה לרישום כשעת הרישום.

(ב) עסקה שלא נגמרה ברישום רואים אותה כהתחייבות לעשות עסקה."

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

לאור זאת, מכיוון שהרישום מבטא את פעולת הקניין ורישום הבעלות, אין ללכת בחלוקת הרכוש אלא אחר הרישום שהוא הוא הקניין ואין בלתו, ואין זה משנה כמה השקיע צד אחד. מאחר שהצדדים הסכימו שהרישום יהיה על שם שניהם בשווה, ממילא הסכימו שכך גם תהיה הבעלות.

ב. תוקף הרישום – הלכתית – כ'סיטומתא'

להוראת החוק הנ"ל יש גם תוקף הלכתי: מבחינת ההלכה הרישום בלשכות המקרקעין אינו נמנה עם רשימת הקניינים ההלכתיים בש"ס ובשולחן ערוך, אך כבר כתבו הפוסקים שלמנהג הסוחרים כגון 'סיטומתא' יש תוקף הלכתי, כמבואר בשולחן ערוך (חושן משפט סימן רא סעיף ב). צורת קניין זו בוודאי בכלל זה, שהרי זהו הנוהג במדינתנו ללא ספק, ויוכיחו חוזי המכירה הנהוגים כיום שכולם מדברים רק על התחייבות למכור ולא על מכירה בפועל, כאשר הכוונה ב'מכירה' היא לרישום בטאבו. אומנם בלשון העם מקובל לכנות גם את חתימת החוזה 'רכישת דירה', אך אין בכך כדי לבטל את לשונם המפורשת והמדוקדקת של חוזי המכירה. כדברים אלו נמצא בכמה פס"ד של בתי הדין (כגון בפסקי דין רבניים חלק יא עמ' 120 ועוד).

ג. תוקף החוק בדבר מעמדו של הרישום בקובע בעלות משום 'דינא דמלכותא'

תוקף הלכתי נוסף להוראת החוק הנ"ל מתקבל גם מהדין של 'דינא דמלכותא – דינא'. אומנם יש מחלוקת בין הפוסקים לגבי ההיקף של דין זה, אך מוסכם שבמה שנוגע לקרקעות ולמיסוי חל דין זה – עיין רמ"א ונושאי כלים (חושן משפט סימן שסט סעיפים ח ויא). הדין הנ"ל שעסקת מקרקעין נגמרת ברישום בוודאי קשור למיסוי, שכן זו הדרך של המדינה לעקוב אחר מכירת נדל"ן וגביית מיסי רכישה, שבה וכיו"ב, ומחמת כן נחקק החוק הנ"ל – עיין עוד בחתם סופר (חושן משפט סימן קמב), וכן כתב בספר ציץ אליעזר (חלק ח סימן מ) וכן הביא מספר שו"ת תועפות ראם (חושן משפט סימן יג) וכן היא הכרעתו של הגר"י בלוי בספרו פתחי חושן שבו כתב במסקנת דבריו שהרישום בטאבו קונה מדין 'דינא דמלכותא – דינא'.

אף שלכאורה בבעל התרומות (שער נא חלק ט פרק א) בשם הרמב"ן ובשולחן ערוך (חושן משפט סימן ס סעיף ט) מבואר שיש ללכת אחר מידת ההשקעה, שכן כתב השולחן ערוך שם:

”ראובן הלוח מנה ללוי, ובשעת הלואה אמר ללוי שיכתבו השטר על שם שמעון, אך שיתנו השטר ליד ראובן, וכשתבע ראובן מלוי בזמנו, טוען: 'לאו בעל דברים דידי את' – הדין עם ראובן.”

כלומר: אם ראובן הלוח מעות ללוי וביקש שיכתבו בשטר שהמלווה הוא שמעון ולא ראובן, אמרינן שלא נכתב הדבר אלא לסיבה צדדית, אבל באמת הלוח חייב לראובן, בעל המעות. מדברים אלו היו שרצו לומר שאין ללכת אחר הרישום אלא אחר ההשקעה – עיין פסקי דין רבניים (חלק ו פס"ד בעמ' 257) שהאריכו בזה. למרות זאת כתבו בפסקי דין שאין הדין כן במקרה דנן שכל צד השקיע חלק כלשהו בדירה, כדלהלן:

1. התומים (סימן ס ס"ק יז) כתב שהדין של בעל התרומות והשולחן ערוך הנ"ל נאמר רק לגבי הלואה, שבה השטר הוא לראיה בלבד, ולא במכר.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

2. בנתיבות המשפט (סימן ס"ק יט) כתב שהדין של בעל התרומות והשולחן ערוך הנ"ל נאמר רק במקרה שאמר המלווה לכתוב על שם שמעון ולא שאמר להקנות ולתת לשמעון. לפיכך בנדון דידן, שבו עשו עסקת מכר שבה נאמר שכל צד יירשם כבעלים של מחצית הנכס, זכו שניהם בשווה.

3. בפסקי דין רבניים (חלק יא בעמ' 121) כתב הגר"ש דיכובסקי שליט"א שיש לחלק בין שני מקרים: במקרה של בעל התרומות שמעון אינו שייך לעסקה והמוכר או הלווה נושאים ונותנים רק עם ראובן – במקרה כזה אמרו הרמב"ן ובעל התרומות ששמעון כתוב בשטר מפני שבאמת הוא צד רק מסיבות צדדיות כגון 'לפנחיא' וכיו"ב. אבל במקרה שהורי הזוג קונים דירה לזוג הצעיר, למשל, בוודאי אין כוונת הצדדים שהדירה תהיה שייכת להורים, אף שהם נתנו את הכסף, וכך גם לא לצד שהשקיע יותר.

יצוין כי להלכה יש דעות שונות בנידון זה. על כל פנים נראה כי כאשר הנכס רשום על שם שני בני הזוג הם נחשבים כמוחזקים בנכס וכל עוד לא ברור כי הרישום לא מהווה הקנאה מצידו של הנותן קיים בזה הכלל 'המוציא מחברו עליו הראיה' – יעוין בפד"ר (חלק טז עמודים 237–348).

אלא שבמקרה זה יש לדון בטענת הבעל כי לא היה מעוניין לרשום את הדירה בחלקים שווים בלי הסכם ממון הקובע שבמקרה של פירוד: תחילה יוחזרו לכל צד דמי השקעתו ולאחר מכן תתבצע חלוקה באופן שווה. הסיבה שלא נחתם ההסכם הנ"ל היא מפני שהעלה את בקשתו כשבוע לפני החתונה והאישה 'הודיעה לו' כי הם יהיו שותפים בכל הנכסים 'שווה בשווה' ולא תחתום על שום הסכם ממון שכזה וכי מצידה – אם הוא יעמוד על כך שיעשה הסכם ממון – היא אף תבטל את הנישואין. הבעל טוען כי לא הייתה לו ברירה מפני שאם היה עומד על דעתו להחתים את האישה – הייתה היא מבטלת את החתונה, ולאחר שכבר נשלחו ההזמנות היה נגרם לו ביזיון והפסד גדול.

להלן נצטט מפרוטוקולי הדיון בעניין זה:

בחקירת הבעל על ידי ב"כ האישה שהתקיימה ביום ל' בכסלו תשע"ו (6.7.16) – בפרוטוקול שורה 167 ואילך:

ש': לפני החתונה תכננתם לרכוש דירה. זאת אומרת: ידעת שאתה הולך לקנות דירה ולא לשכור דירה?

ת': אני לפני החתונה רציתי לקנות את הדירה לבד, אבל הכלה – לפני החינה פניתי אליה לעשות הסכם ממון, באותו רגע אמרה לי: 'בוא נפוצץ את הכול'. היה 'פיצוץ' נוראי, אמרתי לה: 'סליחה, תשכחי מה שאמרתי' בגלל הכוונה מההזמנות ששלחתי.

ש': זאת אומרת: ידעת שהיא לא מסכימה להסכם ממון, והבנת שאתה נותן את ההון העצמי לרכישת הדירה.

ת': כן. מהתחלה הקשר שלנו בכלל, היא לא התכוונה לשיתוף, כל מה ששלה – שלה, מה ששלי – שלי. כל דבר היא התייעצה עם אימא שלה. גם לקראת תחילת הליכי הגירושין היא החליטה להירשם ללימודים כדי להתחיל 'לגהץ' באשראי שלי.

ב"כ האישה: הלימודים התחילו ביולי, ההליכים בינואר.

הבעל: אני מרגיש שכל הנישואים היא רצתה 'לעקוץ' אותי, היא הסתכלה עלי פְּפֶרה וניסתה רק 'לחלוב' ממני.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ש': כלומר: ידעת שאתה קונה את הדירה, שנתת את ההון העצמי ואתה משתף את [פלונית], ועשית את זה ברצון שלך בהסכמה.

ת': לא. הכריחו אותי. היא חייבה אותי בגלל שלא רצתה לחתום על הסכם ממון, בגלל בושת הפנים, גם בבית כשהיא הייתה מרימה את הקול, הייתי יוצא מהבית בגלל הבושה.

ש': [על] הסכם ממון לא מדברים שבוע לפני החינה. הלכת לראות דירה לפני החינה?

ת': הלכתי לפעמים לבד, לפעמים היא באה איתי."

האישה נחקרה על ידי ב"כ הבעל ביום י"ט באייר תשע"ז (15.5.17) – ראה בפרוטוקול עמ' 47 ואילך:

ש': רכשתם דירה כחודשיים אחרי הנישואין, הדירה עלתה 975,000 ש"ח, המשכנתה 585,000 ש"ח. היה פער של 390,000 ש"ח, אנחנו הצגנו שלמעשה [פלונית] בעלך לשעבר – היה לו סכום כספי לפני החתונה 214,000 ש"ח שהוא הביא ונתן את זה לדירה.

ת': לא, [פלונית] לפני רכישת הדירה ביקש לעשות הסכם ממון, לא הסכמתי לעשות, אמרתי לו: 'או שמתחתנים [...] זה נישואין, הוא הביא יותר ממני, אבל אני הבאתי את כל הכסף שהיה לי. הוא ידע שאנחנו קונים את הבית הזה ביחד, הוא ידע שזה 'חצי חצי' מהבית, זה אני והוא בבית.

ש': מה זה הכסף, כמה זה היה?

ת': היה לי חיסכון של 50,000 ש"ח עשיתי העברה כספית, הבאתי עוד כספים מהחשבון. אני יודעת שהבאתי את כל הכסף שלי, ובמשך שנה [פלונית] גר אצלי ואצל אימא שלי לא שילם שקל, חסכנו את זה כדי להביא את השיק הראשון של הדירה, אימא שלי שמרה על הילד במשך שנה."

עולה מהדברים שבמקרה זה שני הצדדים מודים שהבעל לא היה מעוניין לתת את דמי השקעתו היתרים לאישה ונתן את זה רק כיוון שהאישה לא הסכימה ומחמת הבושה.

הנה אם אנו מתייחסים לנתינתו לאישה את דמי ההשקעה כ'מכר', היינו שהאישה הסכימה להינשא לבעל רק אם ייתן לה להיות שותפה מלאה בכל נכסיו, והוא אכן נתן לה את שביקשה כדי שתינשא לו, אזי כיוון שקיימא לן שאין לבטל מכר אלא אם כן התברר שהיה 'אונס' והמוכר מסר 'מודעא', אם כן בנידוננו לכאורה אין לבטל את המכר שהרי לא היה כאן 'אונס' מפני שזכותה של האישה להינשא לבעל בתנאים שלה, ועוד: הבעל לא מסר 'מודעא' על כך.

אולם אם נתייחס לנתינתו לאישה את דמי ההשקעה כ'מתנה', היינו שהאישה ביקשה לקבל מתנה – להיות שותפה בכל דמי השקעתו היתרים של הבעל – יש לומר שהבעל נאנס בכך שנאלץ לתת לאישה את דמי השקעתו היתרים מחמת הבושה, והמתנה בטלה.

והנה בגמרא (בבא בתרא דף מ ע"ב) נאמר:

"דההוא גברא דאזל לקדושי אתתא, אמרה ליה: 'אי כתבת לי כולהו נכסיך הוינא לך, ואי לא – לא הוינא לך' – אזל כתביה לה לכולהו נכסי. אתא בריה קשישא, אמר ליה: 'וההוא גברא מה תהוי עליה?' אמר להו לסהדי: 'זילו אטמורו בעבר ימינא וכתבו ליה.' אתו לקמיה דרבא, אמר להו: 'לא מר קנה ולא מר קנה.' מאן דחזא סבר: משום דהויה מודעא לחברתה, ולא היא, התם מוכחא מילתא דמחמת אונסא הוא דכתב לה, אבל הכא – מר ניחא ליה דליקני, ומר לא ניחא ליה דליקני."

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

מבואר שכאשר הבעל נתן לאישה רכוש כלשהו כשהיא דרשה זאת בשביל להינשא לה הדבר נחשב 'מתנה' ואפשר לבטל את המתנה בטענת אונס.

ויש להבין מדוע זה נחשב כמתנה ומועילה טענת 'אונס', הרי האישה לא רצתה להינשא לבעל בלי שיתן לה את נכסיו, ובגלל רצונו להינשא לאישה הסכים ליתן לה את הנכסים, ויש להחשיב הדבר כ'מכר'?

הקובץ שיעורים (כבא בתרא אות קע) הוכיח מהגמרא דהווי כמתנה שמועילה בה טענת אונס, אך לא ביאר היטב את הטעם לדין זה. וזו לשונו:

"וכן הכא כשנתן להאשה נכסיו אין לומר שנתחייבה האשה להתקדש לו בתשלומי הנכסים, ומשום דלא מיקרי מכר בכהאי גוונא אלא שתי מתנות הן, דהוא נותן לה מתנה והיא מתקדשת לו. ובמתנה סגי גם קצת אונס לבטל היכא דמסר מודעה, וכן לשיטה האחרת מיקרי אונס בכהאי גוונא לבטל מתנה גם בלא מודעה."

בספר יד דוד (להג"ר דוד קרלינר זצ"ל, חלק א פרק ד מאישות הלכה א – דף צג, א) ביאר את הסוגיה (בכבא בתרא שם) בזו הלשון:

"והמעשה דבבא בתרא הנ"ל הוה שבשעת הקדושין לא התנתה האשה כלל, רק קודם הקידושין אמרה לו שלא תתרצה להתקדש כי אם באופן שיכתוב לה כל נכסיו והוא כתב לה כל נכסיו, ואחר כך לאחר שהפסיקו מענין הנתנה והקידושין קידשה בסתם, דהקדושין לא נתבטלו אף אם המתנה תבטל, דהא בשעת קדושין לא תלה הקדושין בהמתנה כלל, והמתנה: כיון שצריכה שתהיה מרצון גמור והמתנה הזו אינה נחשבת לנתנה ברצון גמור – אף דאם לא מסר מודעה או שלא גילה דעתו מקודם הוה דיינינן זה לרצון גמור, עתה שמסר מודעה מחמת זה האונס או שעשה לנו מעשה שמוכיח שאינו נותן ברצון גמור – בטלה המתנה. וזה מבואר בהרמב"ם בפרק ה מהלכות זכייה ומתנה הלכה ד [...]"

ובהמשך (דף צד, א בהגה"ה) כתב עוד וזו לשונו:

"ונראה דלפי דעת התוספות ההוא עובדא דאזיל לקדושי איתתא דבבא בתרא (דף מ ע"ב) איירי באופן שהאשה אמרה לו שאין רצונה לדבר עמו בעסקי קדושין עד שיכתוב לה מקודם כל נכסיו ואחר כך תדבר עמו בזה, והמתנה היתה בסתם – לא על תנאי הקדושין, ואם קידשה אחר כך היה הקדושין גם כן בסתם – שלא הזכירו עתה בעת הקידושין מהמתנה כלום. ולכן, כיון דאיגלאי מלתא דלא ניחא ליה בהמתנה מחמת המודעה שנתן מקודם מתנה מסותרת לבנו, נתבטלה המתנה, דכיון דהמתנה היתה בלא תנאי צריכה שתהיה מרצון גמור, ועתה הרי נודע לנו שאינו מרוצה לגמרי לזה.

ולא דיינינן להמתנה זו כמכר, שתועיל לה רצון הבא מחמת אונס דנפשיה – מחמת שהוא רוצה בהמתנה זו כדי שתתקדש האשה, דהא עתה בעת הנתנה לא דיבר כלום עם האשה, שאינו נותן לה רק על תנאי שתתקדש לו, רק אמר שנותן לה סתם. וכיון שהיא מתנה – צריכה שתהיה ברצון גמור מהנותן.

אבל אם בעת שנתן המתנה התנה עמה: על מנת שתתקדש הוא נותן לה, או שבעת הקדושין התנתה עמו שיתן לה המתנה והוא נתן המתנה ומסר עליה מודעה – על אופן זה נראה דלדעתם דין המתנה זו כמו מכר, ואינה מתבטלת מחמת אונס כזה שאין שום אדם מכריחו, דמה לי שמוכר שדה בתנאי שיתן

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

המעוות לאחר הזמן או בתנאי שתתקדש לו, וכי הלשון גורם שתהיה המתנה חלוק ממכר.

העיקר דכל דבר שהוא מחויב לעשותו או מחמת קבלת מעות או מחמת איזה סיבה אחרת הוה כמו מכר, כיון שרוצה בהטובה ההוא עד שמחמתה נותן השדה שוה אצלו הטובה כל דמי השדה [...]

ולדעת זה [דעת הרמב"ם ובעל העיטור] יהיה הדין דהך עובדא דאזיל לקדושי איתתא דבכא בתרא הנ"ל אף באופן שהתנה בעת המתנה על מנת שתתקדש לו, עם כל זה כיון דהוי מתנה ומתנה צריכה שתהיה ברצון הלב – וזו המתנה כיון שנגלה לנו דעתו שאינו חפץ בה בלב שלם – בטלה המתנה.

ואם האשה התנתה עמו בעת הקדושין על מנת שיתן כל נכסיו, נראה לי דבהאי גוונא מתנה מסותרת של הבן אינה מבטלת מתנת האשה, דאמרינן מסתמא רוצה לקיים תנאו ולדחות להבן כתב לו מקודם כל נכסיו במתנה מסותרת. אבל אם מסר מודעא בפירוש לפני העדים שאין רצונו בלב שלם בהמתנה, רק נותן לה כדי שיקיים תנאו ובלבו אינו רוצה, הרי המתנה בטילה לדעת זו וגם הקידושין בטלים.

ושם – בספר יד דוד – חלק ב (פרק ז אות רנג – דף קפח, א) כתב לבאר מדוע אין זה נחשב כתנאי לחלות הקידושין מצד האישה, וזו לשונו:

"[...] הרי מבואר דמה שאומר לפני עדים קודם שקידשה, ואחרי זה קידשה סתם, אין זה כלום והוה 'דברים שבלב' – דבריו הראשונים. וכן הבאתי ראיה לזה מהך דבכא בתרא (דף מ) בההוא דאזיל לקדושי איתתא ואמרה ליה 'אי כתבת לי כולהו נכסיך מקודשת לי [צ"ל: הוינא לך] וכו' [...] דאם קידשה אחר כך סתם הקידושין קיימין אף שהמתנה בטילה, כיון שלא הזכירה בעת קידושין שאינה רוצית בהקידושין אלא בתנאי שהמתנה קיימת. ואף דשם הוה אומדנא גדולה, שלא רצתה להתקדש בתחילה עד שכתב לה כל נכסיו, וגם עתה היא מוטעית בזה שסוברת שהמתנה עודנה קיימת, ועם כל זה הוכחתי דהקידושין קיימין (דאם היו הקידושין תלויים בקיום המעשה לא היתה מתבטלת על ידי מתנתא טמירתא דבן הקודם לה, דהא הוה ענין משא ומתן דקיימא לן דמודעא בלא אונס הניכר לא הוה מודעא – עיין מה שכתבתי שם בזה). ועל כורחך צריך לומר דכיון דלא הזכיר מזה בשעת הקידושין ו'איתתא – בכל דהו ניחא לה' הוה 'דברים שבלב' – כל דבריהם הקודמים שלא הזכירו בעת קידושין, ואף על אומדנות שכוונתה מסתמא על דעת כן לא סמכינן כלל [...]"

עיין שם עוד במה שכתב חילוקי דינים בזה. ועיין בחזון איש (אבן העזר סימן צט ס"ק ה).

מבואר בזה שכל התחייבות שנתן בעל שלא הותנתה בשעת הקידושין אינה נחשבת כי אם מתנה.

והנה המקרה שלפנינו דומה ביותר למקרה שבגמרא שם, שהרי על פי הרישום של הדירה הבעל נתן לאישה את מחצית דמי השקעתו בדירה במתנה, אולם התברר בפנינו כי המתנה הייתה באונס, שהרי לא היה תנאי מפורש בעת הקידושין מצידה של האישה שבלב זה היא אינה מסכימה לנישואין – כל הנושא לא עלה בזמן הקידושין, ולפי המבואר אין כאן כי אם מתנה מצידו של הבעל שהתברר כי הייתה באונס והיא בטלה.

יצוין כי האור שמח (הלכות זכייה ומתנה פרק ה הלכה ד) כתב לבאר את הגמרא בבכא בתרא בזו הלשון:

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

"ויתכן לומר דמשום דכתב לה כל נכסיו, וזה לא עביד אינש דלא לשייר לנפשיה – ואפילו במקום ברתא – ומכל שכן עבור קדושי אשה, מוכחא דלא גמיר להקנות. לכן מתנתא קמייטא הוי מודעא לה, ואולי לזה כוון הראב"ד: 'א"א כגון המעשה שהיא מביא' – פירוש בכותב כל נכסיו, ולא כדמורה לשון רבינו על שדה אחת, ורק בכהאי גוונא דכתב לה כל נכסיו הוי מודעא מתנתא טמירתא, ודוק."

לדבריו בנידון שלפנינו, שהבעל לא נתן לגמרי את כל נכסיו, אין זה נחשב מתנה כדי שיוכל לבטלה בטענת אונס. אולם האור שמח עצמו לא כתב זאת באופן מוחלט כי אם בלשון "ויתכן לומר".

החלקת יואב (דיני אונס ענף ו) כתב וזו לשונו:

"ונראה לפי עניות דעתי בכוונת הש"ס בבא בתרא דודאי אלו היתה נישאת לו בודאי היה מתנתה קיימת לכולי עלמא, כיון דרצונו בהאשה יותר מהנכסים והרי נעשה רצונו. אך הש"ס מיירי שעדיין לא נשאה וחזר אז ממתנתה, ובזה שפיר אמרינן דבמתנה יען דצריך רצון גדול, ועכשיו מתחרט ואמר שמתחילה ההכרח דחקו וכעת רוצה לסבול שלא ישאנה ולא יתן לה מתנה, בזה שפיר בטל המתנה. ואף דאמרינן בקידושין (דף מט ע"ב) גבי זבין אדעתא למיסק לארעא דישאל וחזר בו אמרינן אי בעי סליק, היינו רק במכר, אבל במתנה דתלוי ברצונו לבד – כל שנסתלק ההכרח קודם שנעשה רצונו שפיר בטל המתנה [...]

ואף דלכאורה קשה דלמה בעובדא דבבא בתרא מיקרי מתנה, הלא הוי כמכר ממש, דהרי יש לו אשה בעד נכסיו והוי כלקח ממון ממש – ועיין בש"ס יבמות (דף קיג ע"א) בעובדא דרב מלכיו 'אלו רצה שפחה לשמשו' כו'? אך באמת לא קשיא מידי, כיון שנתן לה כסף קידושין בפני עצמו ואין הנכסים כסף קידושיה, על כן יש על הנכסים תורת מתנה, ובמתנה צריך רצון גדול וכמש"כ."

לדבריו, הכסף נחשב כמתנה, אולם אילו נישאת לו ונתקיים רצונו לא היה יכול לטעון טענת אונס. עיי"ש היטב. אולם פירוש זה מחודש ומהאחרונים נראה שלא הבינו כדבריו.

והנה הטור (חושן משפט סימן רמב) כתב וזו לשונו:

"מתנה טמירתא לא חשיבא אפילו כמודעא לבטל מתנה גלויה שאחריה, כגון אם נתן שדה אחת במתנה טמירתא או בסתם שלא אמר 'כתבוהו בשוקא' ואחר כך נתן אותה שדה לאחר במתנה גלויה – השני קנה, ולא אמרינן הרי גילה דעתו במתנה ראשונה שאינו חפץ בשנייה, אלא אם כן איכא הוכחה בשנייה, כההוא דאזיל לקדושי איתתא, אמרה ליה: 'אי כתבת לי כולהו נכסיך מיקדשנא לך ואי לא לא מיקדשנא לך', אתא בריה בכי קמיה, אמר לעדים: 'זילו איטמרו וכתבו ליה והדר כתבו לה' – כהאי גוונא דאיכא הוכחה דאנוס היה במתנה שנייה מהניא מתנתא טמירתא שקדמה לבטלה, אף על פי שאינה כלום מכל מקום גילוי דעת הוא לבטל השנייה, כיון שידוע שהיה אנוס."

ואף על פי שהיה אנוס בשנייה, לא היתה מתבטלת אלא בשביל הראשונה שקדמה לה, ופירש הר"ר יוסף הלוי דהיינו טעמא משום דאונסא דאתי מחמת נפשיה הוא, ואי בעי מצי למיכף ליה ליצריה, דלא הוי איניש דכפי ליה מידי, אבל אונסא דאתי מחמת אחרינא אפילו בלא מודעא לא הויא מתנה. אבל רבינו חננאל פירש הא דלא קנתה איתתא לא משום מתנה

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

קמייתא, דלא חשיבא כלל כיון דטמירתא הואי, אלא משום דמוכחא מילתא דאנוס הוה, ואפילו בלא מודעה לא קניא.

מבואר בזה שיש שתי דעות בראשונים אם בסוגיה דבבא בתרא (שם) המתנה שנתן הבעל לאישה בטלה מחמת האנוס גרידא או רק בגלל מסירת מודעה. ובשולחן ערוך (שם סעיף י) פסק וזו לשונו:

"מעשה באחד שרצה לישא אשה, אמרה לו: 'איני נשאת לך עד שתכתוב לי (כל) נכסיך'. שמע בנו הגדול וצווח על שמניחו ריקן, אמר לעדים: 'לכו והחביאו וכתבו לו כל נכסי המתנה', ואחר כך כתב לה כל נכסיו ונשאה. ובא מעשה לפני חכמים ואמרו: הבן לא קנה והאשה לא קנתה, שהרי לא ברצונו כתב לה וכאנוס בדבר הוא, שהרי גילה דעתו במתנה הראשונה, אף על פי שהיא בטלה מפני שהיא מסותרת. (אבל אי לא היתה מתנה ראשונה, הוי המתנה שנייה קיימת, דלא מקרי אנוס גמור) (טור)."

הרמ"א פסק כדעת הר"י מיגאש דדווקא על ידי מסירת מודעה המתנה בטלה כיוון שאין זה אנוס גמור, ועיין בסמ"ע (שם), וכן פסק הלבוש.

על פי זה בנידוננו, שלא הייתה מסירת 'מודעה' מצידו של הבעל, אף שהתברר האנוס אין זה מבטל את המתנה, מפני שזה 'אנוסא דנפשיה' – שיכול לא לישא את האישה.

אולם הר"י מיגאש כתב הטעם שצריך מסירת מודעה:

"משום דאנוסא דאתי מחמת נפשיה הוא, ואי בעי מצי למיכף ליה ליצריה דלא הוי איניש דכפי ליה מידי, אבל אנוסא דאתי מחמת אחרינא אפילו בלא מודעה לא הויא מתנה."

ובנידון שלפנינו הוויכוח בין הבעל לאישה היה כשבוע לפני החתונה, שכבר לא היה אפשר לבטל את החתונה, ואילו הייתה החתונה מתבטלת היה נגרם נזק כספי וביזיון רב והבעל לא יכול היה לשאת בזה. ונראה כי זה נחשב כאנוס המבטל את המתנה.

והנה בשו"ת הרשב"ש (סימן שלט) כתב וזו לשונו:

"ויש עוד אנוס בדבריהם ז"ל נזכר בלשון כפייה ועשוי ותלייה [...] עשוי שהוא מחמת הבושה, וכדאמרין בפרק נערה שנתפתתה [כתובות נב, ב]:

רב פפא איעסק ליה לבריה כי [צ"ל: ב] בי אבא סוראה. אזל למכתב ליה כתב [צ"ל: לה כתובתה], שמע יהודה בר מרימר נפק לאפיה אתא אתחזי ליה. כי מטי לפתחיה הוה קא מפטר מניה, אמר ליה: 'ניעול מר בהדאי'. חזייה דלא הוה קא נייחא [לפנינו: דלא הוה ניחא ליה], אמר ליה: 'מאי דעתך משום דאמר ליה שמואל לרב יהודה: "שכיח [לפנינו: שיננא], לא תהוי בי אעבורי אחסנתא אפילו מברא בישא לברא טבא, כל שכן מברא לברתא, דלא ידעית מאי זרעא נפיק מיניה [לפנינו "דלא ידיעא" וכו' ולפני "כל שכן"]?' הא נמי דרבנן היא, דאמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי: [שם לעיל ולא צוטט שוב בגמרא כאן – לפנינו] "מפני מה תקנו כתובת בנין דכרין? כדי שיקפוץ אדם ויתן לבתו כבנו."

אמר ליה: 'הני מילי מעצמו. לעשווי נמי?'

בתמיה.

אמר ליה: 'מי קאמינא לך "עול ועשייה"? עול ולא תעשייה [לפנינו בגמרא נוסף: קאמינא]. אמר ליה: 'מעלאי דידי היינו עשייה.'

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

כלומר: כיון שרואה אותי מתבייש מפני וכאלו הכרחתיו ליתן הרבה. ובסוף עובדא אמרינן 'כפייה ועאיל', כלומר שבוש רב יהודה מרב פפא ונכנס עמו.

וכן משום שלום בית – אם אשתו אומרת דבר והוא אומר דבר ומחמת שלום בית עושה רצונה נקראת כפייה, וכדאמרינן בפרק ב' דקדושין [מה, ב]: 'ההוא דאמר "לקריבאי", ואיהי אמרה "לקריבאי" [לפנינו: לקריבה], כפיתיה ואמר "תהוי לקריבך" [לפנינו: לקריבה]. ופירש רש"י ז"ל: 'הכריחתו'. ובלא ספק שלא הכתה אותו אלא שאלצתו בדברים ונשמע לדבריה, אלמא מפני הבושה ומפני דרכי שלום עשוי וכפייה מקרי כיון שעושה אותו שלא כרצונו [...]

ואונס הבושת לאו אונסא הוא, דהא אמרינן התם דאמר ליה [צ"ל: לה] 'תהוי לקריבך' ואמרינן עלה ד'שארית ישראל לא יעשו עולה וכו'.

מבואר בדבריו שאונס של בושה אינו אונס. יתרה מזו, בתוך דברי הרשב"ש שם כתב וזו

לשונו:

"ומעתה לא עלה בדינו בענין האונסין שקודם מעשה שנוכל לדון בהם אלא שני דרכים הללו: אונס הגוף ואונס ממון, וכל שכן אונס נפשות או באיומם וחששתם כנזכר. אבל שאר האונסין שהזכרתי להם למעלה אין להם ענין לנדון הזה [...]"

ודבריו אלו נאמרו גם כלפי מה שכתב לפני כן:

"והשני: כפייה ועשוי בדברים בלחוד כלומר בהכנעה ובזיון, וכדאמרינן בפרק המדיר גבי הא דתנן ביבמות: 'נשא אשה ושהה עמה עשר שנים ולא ילדה – כופין אותו', וקא הוינן עלה: אמאי לא קתני ליה גבי האי דתנן ואלו שכופין אותו להוציא? ופריק רב נחמן: 'הא במילי הא בשוטי', כלומר: מתניתין דפרק המדיר – באלו כופין אותו בשוטי, וההיא מפרק הבא על יבמתו דנשא אשה ושהה עמה עשר שנים וכו' במילי בלחוד, כלומר להכלימו ולהבזותו בדברים ולצוותו לישא אשה. ואף על גב דאמרינן עלה ד'בדברים לא ינסך עבד', מכל מקום שם 'כפייה' הוא בדברים, אלא שאינה מועלת באדם קשה עורף."

הרי שגם אונס שנעשה באמצעות הכלמה ובזיון אינו נחשב אונס כי אם "אונס הגוף ואונס ממון וכל שכן אונס נפשות או באיומם וחששתם כנזכר".

ובשו"ת מבי"ט (חלק ב סימן לה) כתב וזו לשונו:

שאלה: ראובן היה לו בן ושמו שמעון, והיה סכל והיה מבזה את אביו ראובן ומחרפו בכל יום בפני האנשים כדי שיתן לו מעות להוצאות בלתי הכרחיות. ואביו ראובן היה נותן לו, והוא לא היה מפוייס בכל מה שהיה נותן לו, והיה חוזר אליו בכל יום לטרוף ממנו ולקחת ממנו בעל כרחו, והיה מגזם עליו שילשין עליו לאומות על דברים שיהיה לו הפסד רב, והיה אומר לו גם כן שימיר דתו לעשות לאביו רעה ולהעליל עליו כמה מיני עלילות, עד שהיה מכה את אביו וממרט זקנו בלי בושה וכלימה בפני כמה אנשים. והאנשים החשובים הנמצאים שם, שהיו בושים ממה שהיה עושה לאביו, יעצו את אביו שיעשה לבנו שמעון שטר חוב א' שהיה חייב לו מעות הרבה שיפרע לו לזמן קצוב כדי שישכך חרונו מעל אביו ולא יפחידהו ולא יחרפהו, ושם יהיו עדים שבאונס עשה זו לסלקו ולהשליכו מעל פניו, וכשיגיע הזמן לא יתחייב לפרוע בדין שום דבר אף על פי שיוציא עליו שטר חוב קיים בביטול מודעות. וכן עשה המודעה הנזכרת ובטל ביטול המודעות שיעשה בשטר חוב. ועתה בא שמעון ותובע ממנו בדין תורה החוב הנכתב בשטר חוב והוא מראה המודעה והאונס שהיה לו על כתיבת השטר חוב [...]

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

תשובה: אף על גב דאמרין בעלמא 'עביד איניש דגזים ולא עביד', הכא בנדון דין אמרינן דגזים ועביד, כיון שהיה מבזה את אביו ומחרפו כמה פעמים כדי שיתן לו והיה נותן לו, והיה חוזר ומגזם אליו והיה נותן לו, עד שהגיע לפרק מכה אביו וממרט זקנו, הרי שגזם עליו ופעל ועשה והוא כמו מוחזק לצער ולהזיק לאביו וגזם ועביד, ועל ידי זה הוכרח אביו לכתוב עליו שטר חוב לזמן אולי ישוב ונחם על הרעה. ואין אביו חייב לפרוע לו כיון שהוא ידוע כי באונס עשה כן על מה שהיה מצער ומכה אותו, ואין לך אונס גדול מזה.

ובמרדכי פרק כל הנשבעין [רמז תשפ] על ההיא ד'נקיט נרגא ואמר "איזיל ואגזור דקולא דפלניא" ואשתכח דגזור' [שבועות מו, א ולפנינו: 'איזיל ואיקטליה לדקלא דפלניא, ואשתכח דקטיל'] – 'לא אמרינן דהאי גזריה [לפנינו: 'דהוא קטליה'] ד'עביד איניש דגזים ולא עביד' כתוב: "ה"ר אלעזר משם הרוקח דוקא בסתם בני אדם, אבל במוחזק לכך לא, וכן נראה ע"כ."

והכא בנדון דידן האי בן אדם לא הוי כסתם בני אדם, כיון שמעידים עליו שהוא בן סכל ומבזה את הוריו ומחרפם עד שהכה אותו ומרט זקנו, ולכך הוי אונס ואינו חייב לפרוע לו.

וכתב ראבי"ה על עובדא דפרדסא: 'דוקא כשראינו שעשה האונס שהכהו או שכובש שטר המשכנתא דהוא כמאן דעבד' וכו' ע"כ.

ובנדון דידן הרי הכהו, וכתב מודעא ובטל ביטול המודעות שעשה ושיכתוב השטר חוב, וגם למה שכתב מהרי"ק ז"ל (שורש קפו) דהיכא דגזמו לעשות דבר שאף על פי שיעשהו שמא לא יוזק חבירו בכך, כגון שגזמו להביאו בערכאות של נכרים, דלא חשיב אונס כלל וכו', שהרבה עושים כן ואינם מצליחים, הכא בנדון דידן שאני שהרי גזם לאביו והצליח, שנתן לו פעם ופעמים על גיזומיו שהכהו ומרט זקנו [...]"

נראה מדברי המבי"ט שמצד הביזיון שספג האב – נותן המתנה אין מקום לבטל את המתנה כי אם מחמת שהכהו וכו'.

ראיות אלו הובאו בספר גט מעושה (לגר"י גולדברג, פרק א' הערה 9).

מכל זה נראה שאין ביזיון נחשב אונס כדי לבטל מתנה כשלא מסר 'מודעא', ועל כן אין לבטל את המתנה, כיוון שהבעל לא מסר 'מודעא'.

ואין מקום לומר שהסכם הממון שהבעל כתב ייחשב כמסירת מודעא, שהרי עולה מהדיון בבית הדין שהבעל עצמו הבין שבלי חתימת ההסכם – ברישום המשותף הוא נחשב כנותן לאישה מחצית מהנכסים.

ועיין שו"ת משפטי עזיאל (תניינא סימן עה).

זאת ועוד: קניית הדירה נעשתה לאחר הנישואין, והבעל יכול היה להחתים את האישה באותו מועד על הסכם ממון ולחילופין לבצע את הרישום בטאבו בהתאם להשקעה. משלא עשה כן נראה כי השלים עם בקשתה של האישה לשותפות מלאה בכלל נכסיהם, ועל כן רכש ורשם את הדירה על שם שניהם בחלקים שווים, והוויא מתנה גמורה.

השיפוט בדירה

הבעל טוען כי הייתה השקעה עודפת מצידו בשיפוט שבוצע לאחר הנישואין.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

מעיון בחומר שבתיק עולה כי גם לטענת הבעל, ההשקעה בשיפוץ הבית נעשתה באמצעות משכורות והלוואות משותפות שהצדדים לקחו במשך חיי הנישואין. גם לפי טענתו שהתקבלה הלוואה מהאם ששימשה גם לשיפוץ הבית, הרי ההלוואה הייתה משותפת ולא נטענה השתתפות עודפת מצידו בכספי השיפוצים ממקורות אחרים, ועל כל פנים לא הוכח ולא הובאו כל אסמכתאות לטענה זו.

דין מוציא הוצאות בנכסי אשתו שנתן לה מתנה

ולכאורה אין לנו צורך בדברים הנ"ל, שהרי גם אם הבעל השביח את הנכס המשותף הרי שעל פי ההלכה כפי שנפסקה בשולחן ערוך (אבן העזר סימן פח) הדין הוא ד"מה שהוציא הוציא ומה שאכל אכל" ואינו מקבל חזרה את דמי השקעתו.

אלא שיש מקום לדון בזה בנידוננו שהרי הדין של מוציא הוצאות על נכסי אשתו ש"מה שהוציא הוציא ומה שאכל אכל" הוא כאשר הבעל אכל את פירות האישה מנכסי מלוג, ובמקרה שלפנינו הבעל אכל את הפירות בגלל חלקו שלו בדירה ולא אכל בחלקה מדין אכילת פירות בנכסי מלוג.

אולם אין זה מוכרח, כיוון שיש לומר שדין זה נאמר כאשר הבעל השקיע בשדה האישה וגם נהנה מדמי השקעתו הוא מחל לאישה אף אם לא אכל את הפירות שלה.

היה נראה לתלות שאלה זו במחלוקת הראשונים אם הדין ד"מה שהוציא הוציא ומה שאכל אכל" נאמר דווקא בבעל האוכל פירות נכסי מלוג של האישה או לאו דווקא:

הנה בשיטה מקובצת (כתובות עט ע"ב) כתב בשם רבנו יונה וזו לשונו:

"הוציא הרבה ואכל קימעא וכו' – פירוש: אם נפלו לה נכסים נכסי מלוג, הדין הוא שהבעל יעבוד השדות כדי שלא יפסדו ושיאכל הוא כל הפירות [...] אלא אמרינן כי באותו המעט שאכל גילה דעתו שבעבור שיאכל הוא הפירות היה עושה, והיה מתכוין להשביחה בשנה זו להוציא עליה הרבה כדי שיעשה פירות הרבה לשנה האחרת [...]"

ונראה דסבירא ליה לרבנו יונה שדווקא בשדה שיש לבעל בה פירות מדין נכסי מלוג נאמר דין זה.

והריטב"א (כתובות פ ע"א דיבור המתחיל "המוציא") כתב וזו לשונו:

"פירוש: כל נכסי אשתו בכלל, ואפילו כשאין לו בהם כלום שיש לה רשות למכור ולתת לאחרים [...] אבל בגדולה שצריכה גט לעולם הוא מוחל כשאכל קימעא, דלא שכיח שתתן לאחרים משום איבה, ועדיין הוא מצפה שתמות וירשנה."

לדברי הריטב"א נראה שהדין ד"מה שהוציא הוציא ומה שאכל אכל" אינו מחמת תקנת חכמים, כי אם סברא בעלמא, שכאשר הבעל נהנה מפרי השקעתו אפילו במקצת הוא מוחל על דמי הוצאותיו מפני שמצפה שכשתמות יירשנה.

אולם בשו"ת חקרי לב (אבן העזר סימן לט) כתב:

"נתתי ליבי במאי דקיימא לן בטור (אבן העזר סימן פח) בהוציא הוצאות על נכסי אשתו מה שהוציא הוציא ומה שאכל אכל, אך לא נתבאר בדברי הפוסקים אם הוציא הוצאות על נכסי אשתו בנכסים שאין לו בהם אכילת פירות, כגון שנתן לה על מנת שאין לבעל רשות בהם, או במתנה שנתן הוא

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

לאשתו, דקיימא לן דהנותן מתנה לאשתו – קנתה ואין הבעל אוכל פירות, אם גם כהאי גוונא קיימא לן 'מה שהוציא הוציא ומה שאכל אכל' או לא.

וראיתי להרב נתיבות משפט (על רבנו ירוחם] דף רב [נתיב כג חלק ז]) שהביא בשם הריטב"א דכי תנן 'המוציא הוצאות על נכסי אשתו' – כל נכסי אשתו בכלל, ואפילו כשאין לו בהם כלום, שיש לו רשות למכור ולתת לאחרים כו'. וכתב הרב על דבריו: 'והוא דין מחודש'. עיין שם.

ואני מצאתי להרשב"א (חלק א סימן תתקב) שכתב דנותן מתנה לאשתו דאין הבעל אוכל פירות מסתברא, דאינו כמוציא הוצאות, והרי הוא כיוור ברשות ושמין לו וידו על העליונה. הרי נראה שחולק על הריטב"א בדבר זה.

ותימה לנתיבות משפט שלא זכר להביא תשובת הרשב"א ז"ל אף שכבר הביאה הרב גופיה תשובה זו בדף קל"ב. וכדי שלא לאפושי פלוגתא נראה לי דמה שכתב הריטב"א 'ואפילו כשאין לו בהם כלום' – לאו דאינו אוכל פירות, אלא שיש לו רשות לתת ולמכור ולתת, שבזה כבר כתב גם הרשב"א ז"ל בתשובת זאת דהוי בכלל המוציא הוצאות על נכסי אשתו."

ועיין בספר דברי יוסף (לגר"י כהן, חלק ב סימן כג) שפירש את דברי רבנו יונה הנ"ל כי טעם הדין ד"מה שהוציא הוציא ומה שאכל אכל" הוא מפני שכך הייתה תקנת חכמים, שהבעל ישקיע בשדה וכנגד זה יאכל פירות.

וכן נראה מדברי המאירי (כתובות עט ע"ב) שכתב בזו הלשון: "המוציא הוצאות על נכסי אשתו [...] מה שהוציא הוציא ומה שאכל אכל, שחכמים תקנו לו פירות ועליו לתקן הנכסים."

לפי זה פשוט שהדין ד"מה שהוציא הוציא ומה שאכל אכל" אינו אלא בהוצאות הבעל בנכסי אשתו על פי תקנת אכילת פירות.

אולם יעוין להלן שבפד"ר הוכיחו מהגמרא בבבא מציעא (לט ע"א) ומדברי הרמ"א (חושן משפט סימן רפה סעיף ב) כי דין זה אינו רק ב"בעל בנכסי אשתו", מפני שהדין ד"מה שהוציא הוציא ומה שאכל אכל" אינו מחמת "תקנת אכילת פירות" גרידא, אלא דין זה הוא מן הסברה של מחילה, ויש לקיימו כל אימת ששייכת סברה זו.

ועיין בתוספות רי"ד ובטור בשם הרמ"ה (הביאוהו החלקת מחוקק והבית שמואל סימן פח ס"ק יט) ובספר דברי יוסף (שם סימן כד). ובספר שורת הדין (ה עמ' קנח-קסד) האריך בזה כי דין זה הוא מחמת 'אומדנא', ועיין שם מה שביאר בדברי המאירי. ועיין דברות משה (בבא מציעא סימן לח עמ' תיד).

ונראה דמכל מקום יש להסתפק בדין זה אפילו נאמר שלדעת הריטב"א הדין ד"מה שהוציא הוציא ומה שאכל אכל" נאמר לאו דווקא בבעל האוכל פירות נכסי מלוג של האישה, שהרי נראה שחז"ל תיקנו דין זה דווקא כאשר הבעל מכל מקום אכל משדה האישה, אבל אם לא אכל ממנה כלום יש לומר שלא נאמר דין זה.

וראה בפד"ר (ה עמ' 11) שדנו בתביעת הוצאות בבעל שהסתלק מפירות הנכס, שלאחר שהביאו דעת הריטב"א כתבו:

"ואפשר לומר דהוא הדין בהוציא הוצאות באופן זה בנכסי אשתו כשלמעשה הוא אוכל פירות, אף שמן הדין היא יכולה לעכב על ידו, מכל מקום מכיון דאיתתא לגבי גברא ממחל מחלא, וגם לא שכיח שתתן לאחרים משום איבה, גם הוא מוחל לה כשאכל קימעא. ו'מה שהוציא הוציא ומה שאכל אכל' היינו דיש לומר דלאו דווקא כשהפירות קנויים לבעל מדין תקנת חז"ל שתיקנו פירות לבעל. גם כשאין לו קנין בפירות אלא דאיתתא לגבי

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

גברא ממחל מחלא, והעובדא היא שהוא אוכל פירותיה, בכהאי גוונא נמי מחיל אף איהו לגבי אשתו, ואמרינן מה שהוציא הוציא.

ובהמשך כתבו:

”והנה שיטת הרא”ש (בבא מציעא דף לט, בענין מורידין קרוב לנכסי שבוי) וכן פסק הרמ”א (חושן משפט סימן רפה): ‘אם שמעו שמת קודם שהורידוהו ואחר כך באו אין לו בשבח כלום אלא מה שאכל אכל ומה שהוציא הוציא.’

ובסמ”ע שם (חושן משפט סימן רפה ס”ק ט):

הטעם: דבשלמא כשלא שמעו בו שמת, דיש לחוש שיהיה כל כוונתו להרבות בפירות ולהכחיש הקרקע, משום הכי הוצרכו לתקן דאף כשיבוא יטול בשבח כאריס ואז לא יכחיש הקרקע [...] מה שאין כן כששמעו בו שמת, דאז ירד לקרקע בסוברו שהוא שלו ותו ליכא למיחש דיפסידוהו, ומשום הכי אם יארע דאחר ששמעו בו שמת, וזה עבדו ושבח, בא בעל הקרקע – אינו נוטל חלק בשבח, אלא דינו כדין בעל שהוציא הוצאה על נכסי מלוג של אשתו הגדולה, דדינו הוא דמה שאכל אכל ומה שהוציא הוציא [...]

אכן טעם זה מספיק על זה שלא תיקנו חז”ל שיקבל כאריס, מפני שהוא חושב שמת מורישו ויורד כבתוך שלו, ואין חשש שיפסיד את הקרקע. אבל מכל מקום אכתי טעמא בעי במקרה והוא עבד והשקיע כספים בקרקע ואחר כך בא מורישו – למה הוא מפסיד את שלו, הלוא הוא לא חשב לוותר משלו כלום ולמה אם כן הניח מעותיו על קרן הצבי? ועל כורחך מכיון דבכל הזמן הוא אוכל הפירות משום דמסתמא ניחא ליה (לבעל הקרקע) דליתא קריביה לנכסיה וליפלחי להו (עיין שיטה מקובצת), אמדינן לדעתיה דקרוב דמינח ניחא גם ליה הואיל וסוף סוף הוא אוכל הפירות.

ויש לדון דהוא הדין במקרה דנן, שלמעשה אכל הבעל את הפירות כל שנות נשואיהם – למעלה משתיים עשרה שנה, ככל גוברין יהודאין, אף שלא אכל מדין תקנת חז”ל, אלא מטעם דאיתתא לגבי גברא ממחל מחלא, מכל מקום שייך בזה דינא דמה שהוציא הוציא.

במקרה שבו דנו שם הבעל היה שותף בדירה והוא לא אכל מפירות האישה – שהרי הוא היה שותף וזכותו הייתה לאכול ככל שותף שאוכל מחלקו בשותפות – ומדוע יוותר על דמי השקעתו? ונטו לומר שגם באופן זה נאמר הדין ד”מה שהוציא הוציא ומה שאכל אכל”, אולם כאמור לעיל אין זה מוכרח, כיון שיש לומר שדווקא כאשר הבעל אכל מפירות האישה אמרינן ד”מה שהוציא הוציא ומה שאכל אכל”, אבל לא כאשר אכל מחמת חלקו בשותפות.

ומצאתי באור שמח (פרק כג מאישות הלכה ח) שכתב דהטעם לדין ד”מה שהוציא הוציא ומה שאכל אכל” הוא מכיוון שהוציא אדעתא דידיה ונהנה בשביל זכות פירותיו, והסתפק שם מה הדין כשאכל בשדה בשעת גמר מלאכה, שאז יכול לאכול מדין ‘פועל’ ואפילו גברא אחרינא אכיל, אם אמרינן מה שהוציא הוציא ומה שאכל אכל – עיין שם. וכן הסתפק בזה ההפלאה (סימן פח סעיף ו).

ולצד דאמרינן ”מה שהוציא הוציא ומה שאכל אכל” והבעל מוחל דווקא כשאכל פירות מדין תקנת אכילת פירות נכסי מלוג של האישה, ולא כשאכל פירות המגיעים לו בגלל היותו פועל, כיוון שנחשב הדבר כאוכל פירותיו, אזי ודאי יש לומר שכאן אכילת הבעל את הפירות מחמת חלקו שבנכס לא נחשבת אכילת פירותיה, ולא אמרינן מחמת אכילה זו ד”מה שהוציא הוציא ומה שאכל אכלה”.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

אין בדינו להכריע בספק של גדולים – ההפלאה והאור שמח, ועל כן יש לנהוג בזה כפי הנפסק בשולחן ערוך (אבן העזר שם סעיף ז) שמספק לא אמרינן "מה שהוציא הוציא ומה שאכל אכל", כרמב"ם ודלא כרא"ש, ועיין בית שמואל (ס"ק יד).

אולם שבתי והתבוננתי בעניין זה, ונראה לדון שבנידוננו הבעל השקיע בבית משותף של הצדדים לשם מגורים משותפים עם בת זוגו ואכן הם גרו יחדיו בבית משותף. בכך קיים הבעל את חובתו ב'מדור' כלפי האישה. אם כן הוא נהנה מפירות השקעתו הן מחלקו והן מחלקה בכך ששניהם גרו יחדיו והוא נהנה במגורים שלו ומהמגורים שלה בבית, שבכך קיים את חובת מדורה. ודווקא לגבי שימושו בבית היה אפשר לומר שהוא משתמש בחלקו ככל שותף רגיל ולא בחלקה, אבל לגבי שימושה בבית – שהיא השותפה השנייה – היות שבאמצעות שימושה הוא נהנה בחלקה הדבר נחשב כאכילת פירות חלקה.

לאור האמור יש לדחות טענתו זו של הבעל הן בגלל הדין ד"מה שהוציא הוציא ומה שאכל אכל" והן כיוון שטענתו לא הוכחה.

הלוואה מאם האיש

לטענת האיש, כמובא לעיל, לוו הצדדים מהאם סך של 21,500 ש"ח. את טענתו זו הכחישה האישה. האם הופיעה למתן עדות בפני בית הדין ולא הצליחה להוכיח את מתן ההלוואה ממנה לאישה, על כן האישה אינה חייבת לשלם הלוואה זו.

תיקון חריגת הבנייה בנכס

בפנינו גם תביעת האישה מהבעל להשתתף עימה בהוצאת היתר בנייה לחריגה שביצעו בנכס המשותף, נכס שכאמור לעיל היא רכשה את חלק הבעל בו.

לטענת האישה יש לחייב את הבעל לשלם מחצית מההוצאות הנדרשות לשם קבלת היתר על חריגת הבנייה ביצעו הצדדים, וזאת עקב אי־דיעתה על חריגת הבנייה אשר ביצע האיש לבדו בזמן היותה בבית הוריה לאחר לידה. כשם שלו היו מוכרים את הדירה לצד ג' הייתה מוטלת עליהם החובה לתקן את חריגת הבנייה, כך יש להטיל גם על האיש את חובת ההשתתפות במחצית ההוצאות הנדרשות לשם הכשרת חריגת הבנייה.

לטענת האיש אבי האישה הוא שביצע את חריגת הבנייה, בידיעת האישה, ומשלא התנתה דבר בעת רכישת הנכס, למרות ידיעתה, הרי שאין עליו כל חיוב לשאת בהוצאות הכשרת חריגת הבנייה.

לשאלת בית הדין השיבו האישה ובאת כוחה כי היא אינה מעוניינת לבטל את חוזה המכר, אלא דורשת מהאיש להשתתף בהוצאות תיקון הפגם של חריגת הבנייה.

לאחר העיון נראה כי בעת המכירה האיש התחייב לחתום על כל המסמכים הנדרשים לשם העברת הנכס על שם האישה ברשויות השונות – כולל מסמכי העירייה, בעת בקשתם מהעירייה לקבל את אישורה להעברת הנכס, הוציאה נגדם העירייה התראה בגין חריגת הבנייה. אילו היו הצדדים מוכרים את הדירה לצד ג', הדין הוא שאפילו היה הקונה יודע שנעשתה חריגת בנייה, מכל מקום נראה כי המוכרים מחויבים לחתום על כל מסמכי העברת הבעלות כולל מסמכי העירייה, וכשהעירייה הייתה מבקשת מהמוכרים ליטול על עצמם את ההתחייבות לסלק את חריגת הבנייה על ידי בקשת היתר בנייה וכיו"ב, המוכרים היו מחויבים בכך, ולא היו יכולים

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

לטעון שלא התחייבו בעת המכירה לתקן את חריגת הבנייה, שהרי התיקון נעשה לשם העברת הבעלות על שם הקונים שעל כך המוכרים התחייבו בעת המכירה.

ועל כן בנידוננו גם על המוכר – האיש לתקן את חלקו בחריגת הבנייה כדי שיוכל להעביר את הנכס על שם האישה בלבדית (ויעוין גם בסעיף 16 ל"הסכם המכר").

הן אומנם זכותו של האיש הייתה להשאיר את התביעה העומדת נגדו בעירייה על כנה, ללא תיקון חריגת הבנייה באמצעות מתן היתר בנייה, ובמצב זה הצדדים ימשיכו להתנהל בהתאם להנחיות המחלקה המשפטית של עיריית אשדוד והחלטות בית המשפט אשר יינתנו בעניינם. מכל מקום, ודאי שאילו המצב היה נשאר על כנו, כשחריגת הבנייה לא הייתה מקבלת היתר חוקי, אזי האיש היה נפסד כלכלית ומשפטית מכך. אין ספק כי האופציה העדיפה והזולה ביותר עליו היא הוצאת היתר בנייה על החריגה.

והנה הרמ"א (חושן משפט סימן רסד סעיף ד) פסק וזו לשונו:

"וכן שנים שנתפסו והוציא אחד הוצאות [...] ואם לא יצא רק על ידי השתדלות האחר, לא יוכל לומר: 'לא הייתי צריך להשתדלותך כי ידי תקיפה' – אף על פי שהאמת אתו, מכל מקום חייב ליתן לו לפי מה שנהנה, לפי ראות בית דין. כן נראה לי (ועיין במרדכי פרק הגזול בתרא תשובת מהר"ם ודלא כמהר"ם פדוואה סימן סג). ואם נראה לבית דין שלא הוצרך להרבות בהוצאות בשבילו, דאפילו בשבילו לבדו היה צריך לכל הוצאות אלו, אינו חייב ליתן לו כלום, דזה נהנה וזה אינו חסר. לכן יש מי שפסק: מי שהציל ספריו וספרי חבירו, אם לא הוצרך להרבות הוצאות בשביל חבירו, אין חבירו חייב לשלם לו כלום (הגהות אלפסי פרק הגזול). ונראה לי דווקא שירד תחלה להציל שלו, אלא שהציל גם כן של חבירו עמו. אבל אם ירד על דעת שניהן, חייב ליתן לו מה שנהנה, מאחר שהציל של חבירו, וכמו שנתבאר, כן נראה לי."

וכתב נתיבות המשפט (שם ס"ק ו) על מה שכתב הרמ"א שאם נראה לבית דין שלא הוצרך להרבות בהוצאות בשבילו, דאפילו בשבילו לבדו היה צריך לכל הוצאות אלו, אינו חייב ליתן לו כלום:

"ובזה פטור אפילו לא היה אפשר להינצל בלתי הוצאות כאלו, משום דהוא לא ירד רק על דעתו לבדו, הוי זה נהנה וזה אינו חסר דפטור. ולזה סיים רמ"א דאם ירד על דעת שניהם דחייב ליתן לו. והטעם נראה כיון דאי אפשר להינצל בלי הוצאות, ממילא כל אחד יכול לכוף את חבירו ליתן, כמו שירא שעמד עליה גייס בסימן רע"ב (סעיף טו). ועיין מה שכתבתי בסימן קע"ח (משפט האורים ס"ק ג) שכך הדין בכל מקום כשהדבר צריך לשניהם ואי אפשר לאחד לתקן הדבר מבלי חבירו, שכופין זה את זה."

גם בנידוננו ישנה הוצאה שמוטלת על שני אנשים וללא ספק ללא פעילותה של האישה להוצאת אישורי הבנייה היה האיש נזקק לטפל בכך, על פי המבואר בנתיבות המשפט אין לתת לאיש להתחמק מן ההוצאות בכך שיטיל על האישה לעסוק בהוצאת ההיתר לבדה ולהוציא את ההוצאות הנלוות בכך.

לאור הנ"ל יש לחייב את האיש בתשלום מחצית הוצאות היתר הבנייה.

(אף שבפועל האישה נהנית יותר מהוצאת היתר זה, שהרי ללא ההיתר ייתכן שיוורו לה להרוס את חריגת הבנייה וייגרם לה הפסד רב בערך דירתה ובהוצאות הכרוכות בכך, מכל מקום זה רווח משני שהאישה נהנית בהוצאת ההיתר ובוזה קיים הכלל "זה נהנה וזה לא חסר", היינו:

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

האיש בין כה צריך להוציא את הוצאותיו עבור היתר הבנייה כדי שלא יועמד למשפט והאישה נהנית שחריגת הבנייה תאושר חוקית.)

מסקנות

לאור האמור מחליט בית הדין בזאת כי:

- א. אין להתחשב במידת ההשקעה של כל צד ויש לחלק את שווי הדירה בחלקים שווים לפי הרישום בטאבו.
- ב. בית הדין דוחה את טענת הבעל על השקעה עודפת מצידו בשיפוץ שבוצע בדירה לאחר הנישואין הן מהבחינה העובדתית והן מהבחינה ההלכתית.
- ג. האישה אינה חייבת בתשלום ההלוואה הנטענת לאם.
- ד. האיש חייב בתשלום מחצית הוצאות היתר הבנייה.
- ה. על מזכירות בית הדין לסגור את התיקים.
- ו. ניתן לפרסם פס"ד זה בהשמטת פרטים מזהים.

הרב יצחק רבינוביץ

מצטרפים למסקנות.

הרב שמואל צבי פריד

הרב משה אמסלם – אב"ד

נפסק כאמור במסקנות דלעיל.

ניתן ביום י"ב באייר התשע"ח (27.2.2018)

הרב שמואל צבי פריד

הרב יצחק רבינוביץ

הרב משה אמסלם – אב"ד